

Csáky Albin bécsi irathagyatéka
(jegyzék)

Collegium Hungaricum-ösztöndíjam során, 2015 októberében a Széll-kormány (1899–1903) működésével kapcsolatos információkat keresve kezdtem a Haus-, Hof- und Staatsarchivban (HHStA) Csáky Albin hátrahagyott iratainak átnézésébe. Ekkor csak kevés időt töltöttem a hagyatéék tartalmának vizsgálatával, ez is elég volt azonban annak megtapasztalására, hogy a Magyarországon ismeretlen irategyüttes igen jelentős forrásértékkel bír a dualizmus korszakát kutatók számára. Csáky Albin hosszú közéleti pályafutásának minden szakaszáról szorgalmasan megőrizte, sőt több esetben összerendezte iratait, amelyek szerencsésen fennmaradtak, és a történészek rendelkezésére állnak. A 2016. évre benyújtott Klebelsberg Kuno Ösztöndíj-pályázatomban ezért vállaltam, hogy a három dobozt kitevő hagyatékról darabszintű jegyzéket készítek, amire 2016. augusztus–szeptember folyamán megadatott is a lehetőség.¹

Az 1841. április 19-én Korompán, az ország egyik legrégebbi főúri családjának sarjaként született Csáky Albin grófot a dualizmus korszakának jelentős (kultur)politikusaként tartja számon a szakirodalom. Lőcsei gimnáziumi évek után Pesten szerzett jogi diplomát 1863-ban. Lőcsén képviselővé választották az 1865-ben összeült országgyűlésre. 1867–1888 között Szepes vármegye főispánjaként tevékenykedett, közben 1876–1880 között Sáros vármegye főispáni teendőit is rábízták a kormányzat. A főrendiházban már az 1880-as évek elején kiállt az egyházpolitikai reformok mellett, valamint aktívan részt vett a főrendiház átalakításának előkészítésében,² Ferenc József 1888 januárjában pedig a főrendiház egyik alelnökévé nevezte ki.³ Trefort Ágoston halálát követően, 1888 szeptemberében Tisza Kálmán miniszterelnök őt kérte fel vallás- és közoktatásügyi miniszternek, amely tisztséget 1894 júniusáig viselte. Miniszterként – közismert módon – elévülhetetlen érdemeket szerzett a *kötelező* polgári házasság és anyakönyvezés bevezetésében, illetve a többi egyházpolitikai törvény megszületésében, emellett kiemelendő az óvodaügy rendezése, a tanfelügyeleti rendszer újjászervezése,

¹ Köszönettel tartozom a Balassi Intézetnek ösztöndíjpályázatomban pozitív elbírálásáért, Oross András levéltári delegátusnak, aki mindenben segítette kutatásaimat, illetve a bécsi Collegium Hungaricumnak a hasznos kutatómunkához szükséges nyugodt háttér biztosításáért.

² Csáky Albin főispánként támogatta azt a reformot, amely 1885-ben megvonta – többek között – a főispánok automatikus főrendiházi tagságát. Tehetőes arisztokratáknak (az arisztokrata családok felnőtt férfi tagjai is csak akkor maradhattak a főrendiház padsoraiban, ha évente legalább 3000 forint egyenes adót fizettek) Csáky természetesen a későbbiekben is részt vehetett az üléseken. A főrendiház reformjának körülményeit részletesen bemutatja, valamint Csáky főrendiházi elnökségének időszakából is számos értékes információt nyújt: TÓTH-BARBALICS, 2015a.

³ FN 1887–1892., I. kötet, 53.